

Sosial kontroll i Kina

Menneskerettslige utfordringer med det sosiale kredittsystem

Kandidatnummer: 6007

VID Vitenskapelige Høgskole

Stavanger

Bacheloroppgave

Bachelor i Samfunnsfag

Kull: Høst 2014

Antall ord: 11 044

11.12.2020

Obligatorisk erklæring

Kandidatnummer: 6007
Navn på studiet: Bachelor i samfunnsfag
Navn på eksamen: Bacheloroppgave
Emnekode: BASAMF3000
Innleveringsfrist: 11.12.2020
Antall ord: 11 044

Eksempler på fusk i forbindelse med oppgaver og hjemmeeksamener:

- gjengivelse av stoff/materiale hentet fra lærebøker, andre fagbøker, tidsskrifter, egne eller andres oppgaver osv. som er framstilt uten kildehenvisning og klar markering av at det er sitater
- besvarelse eller tekst som er hentet fra internett og utgitt som egen besvarelse
- besvarelse som i sin helhet er brukt av studenten ved en tidligere eksamen
- besvarelse som er brukt av en annen person ved en tidligere eksamen
- besvarelse som er utarbeidet av en annen person for studenten
- innlevert arbeid av praktisk eller kunstnerisk art som er laget av andre enn studenten selv
- samarbeid som fører til at en besvarelse i det alt vesentlige er lik en annen besvarelse til samme eksamen der det kreves individuelle besvarelser

Retningslinjer om fusk finner du her:

- lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler § 4-7 og § 4-8
- forskrift 11. desember 2015 nr. 1665 om [opptak, studier, eksamen og grader ved VID vitenskapelige høyskole](#) § 30
- retningslinjer for behandling av fusk eller forsøk på fusk ved VID vitenskapelig høyskole fastsatt 18. desember 2015.

Ved å signere med kandidatnummer erklærer jeg å være kjent med VID vitenskapelige høyskoles retningslinjer om plagiering og fusk, og at min besvarelse er i samsvar med disse bestemmelsene.

Kandidatnummer: 6007

Bacheloroppgaver med karakteren A:

Jeg samtykker i at min bacheloroppgave publiseres i VID vitenskapelig høyskole åpne elektroniske arkiv (VID OPEN):

Sett kryss Ja: Nei:

Sammendrag

Siden kommunistene kom til makten i Kina i 1949 har befolkningen vært underlagt svært omfattende former for sosial kontroll, og kinesiske myndighetene har gang på gang blitt beskyldt for systematiske brudd på menneskerettighetene. I forbindelse med avanserte teknologiske nyvinninger, og en rekke ambisiøse prosjekter, har Kina siden folkerepublikkens begynnelse blitt transformert fra et fattig jordbrukssamfunn til et moderne industrisamfunn, hvor flere hundre millioner mennesker har blitt «løftet» ut av fattigdom.

Nåværende president, Xi Jinping, har proklamert store planer for Kinas fremtid, og satser stort på teknologisk utvikling og kunstig intelligens i konstruksjonen av fremtidens Kina.

Myndighetene er imidlertid avhengig av å sikre legitimitet og kontroll for at visjonene skal kunne realiseres. I 2014 startet arbeidet med å utvikle et såkalt sosialt kredittsystem som vil fungere mer eller mindre som en overordnet kontrollmekanisme, med det formål å sikre vedvarende sosial og økonomisk stabilitet og vekst, ved å øke tillitten i det kinesiske samfunnet. Ved hjelp av litteraturstudie og en kvalitativ tilnærming har jeg undersøkt hvordan utøvelse av sosial kontroll i Kina og implementeringen av det sosiale kredittsystemet, påvirker menneskerettslige forhold i landet. Jeg søker svar på følgende problemstilling:

Hvilke konsekvenser vil Kinas sosiale kredittsystem kunne få for menneskerettslige forhold i landet?

Konklusjonen viser at systemet står i fare for å krenke grunnleggende rettigheter som ytringsfrihet og privatlivets rett, og vil også kunne få direkte konsekvenser med hensyn til organisasjonsfrihet, bevegelsesfrihet og politisk deltakelse. Det er videre grunn til bekymring for at systemet kan benyttes til formål som virker undertrykkende og diskriminerende overfor utsatte grupper i landet, samt bidra til å svekke en allerede svak rettsstat.

Since the Communists came to power in China in 1949, the population has been subject to very extensive forms of social control, and the Chinese authorities have repeatedly been accused of systematic human rights violations. In connection with advanced technological innovations, and a number of ambitious projects, China has since the beginning of the People's Republic been transformed from a poor agricultural society to a modern industrial society, where hundreds of millions of people have been «lifted» out of poverty.

The current president, Xi Jinping, has proclaimed great plans for China's future, and is investing heavily in technological development and artificial intelligence in the construction

of the China of the future. However, the authorities are dependent on ensuring legitimacy and control in order for the visions to be realized. In 2014, work began on developing a so-called social credit system that will function more or less as an overriding control mechanism, with the aim of ensuring lasting social and economic stability and growth, by increasing trust in the Chinese society. Using a literature study and a qualitative approach, I have investigated how the exercise of social control in China and the implementation of the social credit system, affect human rights conditions in the country. I am seeking answers to the following question:

What consequences will China's social credit system have on human rights in the country?

The conclusion shows that the system is in danger of violating fundamental rights such as freedom of expression and the right to privacy, and could also have direct consequences with regard to freedom of association, freedom of movement and political participation. There is further cause for concern that the system can be used for purposes that have an oppressive and discriminatory effect on vulnerable groups in the country, as well as contribute to weakening an already weak rule of law.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
1.0 Innledning	7
1.1 Presentasjon av tema	7
1.2 Problemstilling	8
1.3 Besvarelsens avgrensninger	8
1.3.1 Begrepsavklaring	9
1.4 Oppgavens oppbygging	10
2.0 Metode	11
2.1 Begrunnelse for valgt metode	11
2.2 Metodisk tilnærming	11
2.3 Kilder og kildekritikk	12
3.0 Kontekst og teori	14
3.1 Sosial kontroll i Kina	14
3.1.1 Historisk bakteppe	14
3.2 Kinas sosiale kredittsystem	16
3.2.1 Bakgrunn, utforming og gjennomføring	17
3.2.2 Pilot- og prøveprosjekter	20
3.3 Kinesisk kultur og konfusianismens rolle i samfunnstenkningen	22
3.4 FNs menneskerettigheter	24
3.5 Lovens og menneskerettigheters betydning i Kina	25
3.5.1 Konfusianismens og legalismens betydning for rettsoppfatningen	25
3.5.2 Politisk ideologi i dagens Kina	25
3.5.3 Menneskerettigheter i lovverket	26
3.5.4 Menneskerettighetssituasjonen i Kina i dag	27
3.6 Eksempelet Xinjiang	28
4.0 Drøfting	31
4.1 Det sosiale kredittsystem - en nødvendighet?	31
4.2 Systemet som potensiell trussel mot menneskerettighetene	32
5.0 Konklusjon	37

Litteraturliste 39

1.0 Innledning

1.1 Presentasjon av tema

Kina er i dag utvilsomt en av verdens mektigste stormakter, både hva angår økonomi og politikk. Man må imidlertid ikke mange tiår tilbake i tid for å erfare en helt annen virkelighet. I min barndom ble Kina hovedsakelig ansett som et fremmed land i Østen av vestlige borgere, og min egen kunnskap om landet begrenset seg i stor grad til forestillingen om en massiv befolkning med utstrakt fattigdom, fotbinding og ettbarnspolitik, billigproduserte varer, trekantede stråhatter, og verdens største risproduksjon. Historiebøkene var i stor grad preget av et eurosentrisk ståsted, og USA var eneste reelle stormakt så vidt jeg kjente til. Mye har endret seg siden den gang. I dag kan man vanskelig se for seg en verden hvor Kina ikke spiller en sentral rolle innen store internasjonale spørsmål, enten det dreier seg om økonomi, politikk eller klimautfordringer. Kina har hatt en enorm utvikling de siste tiårene som mangler sidestykke i historien, og i følge Verdensbanken har opp mot 800 millioner mennesker blitt løftet ut av fattigdom siden Deng Xiaopings reformprosesser ble igangsatt i 1978 (Brødsgaard, 2019, s. 211). Landet, som i lang tid var lukket for omverden, har igjen fått en sentral plass i verdensøkonomien og internasjonal storpolitikk, og kinesere som vokser opp i dagens Kina har langt flere muligheter enn deres forgjengere. Men til hvilken pris? Mens økende kapitalistisk vekst ofte har blitt forbundet med samtidig økende demokratisk utvikling i vestlige land, synes kinesiske myndigheter heller å stramme inn på individuelle rettigheter og sosial kontroll i landet, og har gang på gang blitt kritisert for omfattende brudd på menneskerettighetene (Ringén, 2017, s. 159). I etterkant av et lengre besøk i Kina i 2014, bestemte jeg meg for å søke et studieopphold på Fudan University i Shanghai. Det var i løpet av dette utvekslingsoppholdet at jeg virkelig begynte å forstå omfanget av den statlige kontrollen i landet, og i hvor stor grad den er implementert i stort sett alle aspekt av det kinesiske samfunn, og dermed, direkte eller indirekte, er med på å påvirke og forme befolkningens liv. For meg som vestlig student var kontrastene store i en studiehverdag hvor man plutselig var omgitt av overvåkningskameraer til enhver tid, og kritisk refleksjon ikke var på langt nær så velkommen som man er vant til i Norge. Samtidig ble jeg overrasket over i hvor liten grad mine kinesiske medstudenter virket å dele mine bekymringer, og stort sett hadde en positiv innstilling til kommunistpartiets politikk. I samme periode ble det kjent at kinesiske myndigheter hadde planer om å lansere et såkalt *sosialt kredittsystem* (SKS), som på

mange måter vil sette landets omfattende masseovervåkning i system, hvor befolkningen ut ifra fastsatte kriterier vil bli vurdert, og hvor god og dårlig oppførsel enten belønnes eller straffes. Formålet skal, ifølge myndighetene, være å en gang for alle få bukt med dyptliggende samfunnsproblemer, og skape et mer harmonisk og tillitsverdig samfunn som kommer hele befolkningen til gode (Creemers, 2018). Utfordringene er mange, spesielt hva angår menneskerettslige forhold, og jeg kan ikke annet enn å stille meg spørrende til hvordan er slikt system kan legitimeres både overfor egen befolkning og det internasjonale samfunnet, samt hvordan det vil kunne påvirke menneskerettighetssituasjonen i landet.

1.2 Problemstilling

På bakgrunn av den ovenstående tematikken har jeg formulert følgende problemstilling:

Hvilke konsekvenser vil Kinas sosiale kredittsystem kunne få for menneskerettslige forhold i landet?

Som et sentralt medlem av FN har Kina et ansvar for å overholde sine menneskerettslige forpliktelser overfor egen befolkning. Mye kan imidlertid tyde på at politikken som føres ikke nødvendigvis samsvarer med disse forpliktelsene, og konsekvensene av det sosiale kredittsystemet kan bli enorme dersom det ikke fastsettes klare rammer for hvordan det både skal fungere og håndheves i praksis. Mitt formål med oppgaven blir derfor å se nærmere på hvordan det sosiale kredittsystem stiller seg i forhold til de internasjonale menneskerettighetene og Kinas forpliktelser herunder.

1.3 Besvarelsens avgrensninger

For å kunne danne et mer helhetlig bilde av det kinesiske samfunnet, den sosiale kontrollen i landet, og bakgrunnen for det sosiale kredittsystemet, er det nødvendig med en viss kontekstualisering. Siden problemstillingen søker svar på forhold i tilknytning til et relativt nytt politisk fenomen, ser jeg det naturlig med et kort historisk tilbakeblikk til kommunistpartiets maktovertakelse, samt til de store samfunnsreformene som ble innført på 1970- og 1980-tallet, men med hovedfokus på forholdene i dagens Kina under ledelse av Xi

Jinping. Det vil også være naturlig med et kort tilbakeblikk på FNs menneskerettigheter og verdenserklæringens opprinnelse. På grunn av oppgavelydens begrensninger har jeg sett meg nødt til å avgrense den historiske delen, samt tillegge de funksjonsspesifikke aspektene av SKS mindre tyngde, da dette blir for omfattende til å omtale i sin helhet. Fokus vil bli rettet mot de aspekt ved politikken som vil kunne få konsekvenser med hensyn til menneskerettighetssituasjonen i landet. Siden menneskerettigheter i Kina må sies å være et svært kompleks tema har jeg bevisst måttet utelukke utdypende konkretisering av menneskerettslige konsekvenser, og heller valgt å fokusere på utfordringer ved implementeringen av SKS på individnivå, sett i lys av landets menneskerettslige forpliktelser.

1.3.1 Begrepsavklaring

Sosial kontroll: Med sosial kontroll mener jeg den formelle sosiale kontrollen som utøves av en stat, og innebærer bestemmelser om hva man kan gjøre og ikke kan gjøre innenfor rammene av et samfunn, nedfelt i statlige lover og regler (Tjora, 2018). I bred forstand kan man si at det dreier seg om en måte å innrette et samfunn på med hensikt å forme menneskelig atferd til å stemme overens med det som anses som norm for riktig atferd (Ugelvik, 2019, s. 79). Når jeg omtaler sosial kontroll i teksten er det dermed med henvisning til overordnede politiske kontrollmekanismer i Kina.

Det sosiale kredittsystem (SKS): Med det sosiale kredittsystem mener jeg det statlig initierte, obligatoriske prosjektet som etter planen skal lanseres nasjonalt i Kina innen utgangen av 2020, hvis formål er å fremme moralsk atferd både blant privatpersoner, bedrifter og statsansatte, og dermed bidra til økt tillitt, velferd og vekst (Creemers, 2018). Jeg har i oppgaven valgt å fokusere på de aspekter ved systemet som omhandler enkeltmennesket, da hensikten er å undersøke hvordan SKS vil kunne påvirke menneskerettighetsforhold i landet. Systemet må ikke forveksles med lignende frivillige sosiale kredittsystemer som finnes på det kinesiske markedet, utarbeidet av private aktører, som for eksempel Sesame Credit.

1.4 Oppgavens oppbygging

I kommende kapittel vil jeg starte med å begrunne valg av metode og kilder. Jeg vil deretter forsøke å gi et innblikk i den historiske og kulturelle konteksten for oppgavetema, samt en beskrivelse av hva det sosiale kredittsystemet er. Videre er det naturlig å belyse og drøfte styrker og svakheter ved systemet, samt hvilken betydning det vil kunne få med hensyn til menneskerettighetssituasjonen i Kina. Avslutningsvis vil jeg gjøre en kort oppsummering, samt besvare oppgavens problemstilling.

2.0 Metode

2.1 Begrunnelse for valgt metode

Jeg har valgt å benytte meg av litteraturstudie som metode for å besvare oppgaven. Det vil si at jeg har tatt utgangspunkt i tidligere publisert litteratur og forskning som omhandler den valgte tematikken for å presentere teori og funn. Jeg valgte denne metoden fordi jeg anser den som mest hensiktsmessig innenfor rammen av oppgavetema og de spørsmål jeg søker svar på. Siden jeg ønsker å se nærmere på et tema med relativt stort omfang ser jeg det som helt nødvendig å kunne benytte meg av allerede etablert teori og forskning.

2.2 Metodisk tilnærming

For å besvare oppgaven har jeg valgt en kvalitativ tilnærming, da formålet med arbeidet er å utforske meningsinnholdet i overvåkningspolitikken og det sosiale kredittsystemet, sett i lys av menneskerettighetene. Siden jeg ønsker å gå i dybden på et fenomen hvor det finnes forholdsvis lite forskningsbasert kunnskap fra før av, og hensikten med oppgaven ikke er å finne frem til kvantitative fakta, men mer konkret hvilke utfordringer politikken medfører sett ut ifra et menneskerettighetsperspektiv, ser jeg en kvalitativt orientert metode som mest hensiktsmessig. Innenfor vitenskapsteorien stiller besvarelsen seg i et hermeneutisk perspektiv, da fremgangsmåten baserer seg på gjentakende tolkning av innsamlet data for å oppnå forståelse. Hermeneutikk handler om å fortolke meningsfulle fenomener for å oppnå forståelse. For at forståelse av mening skal være mulig må man gjennom en fortolkningsprosess som gjør det mulig å beskrive hva som danner grunnlaget for forståelsen. En slik prosess blir ofte beskrevet som «den hermeneutiske spiral», som illustrerer at forståelse av et meningsfullt fenomen egentlig aldri tar slutt (Dalland, 2017, s. 45-46).

Med hensyn til oppgavens oppsett har jeg forholdt meg til VID Vitenskapelige Høgskole sine felles retningslinjer for bacheloroppgaven og akademisk oppgaveskriving.

2.3 Kilder og kildekritikk

Jeg har benyttet meg av både primærlitteratur og sekundærlitteratur i oppgaven. Deriblant pensumlitteratur fra min samfunnsvitenskapelige utdanning ved VID Vitenskapelige Høgskole, samt fra menneskerettighetsstudier ved Universitetet i Stavanger og Universitetet i Sørøst-Norge. Siden det sosiale kredittsystemet er et relativt nytt fenomen både i Kina og i verden forøvrig, i det minste av et slikt omfang, har jeg i all hovedsak tatt utgangspunkt i forskningsartikler og medieartikler som omtaler tema. Jeg har forsøkt å finne artikler hvor det er benyttet ulike tilnærminger, og dermed utgjør en mer allsidig og troverdig bakgrunn for funnene. Foruten om pensumlitteratur, og annen relevant faglitteratur, har jeg benyttet meg av databaser og nettressurser som blant annet Researchgate, Google Scholar, Sage Journals, Idunn, Oria, og Britannica for å finne frem til relevante data. Videre har jeg benyttet ordinært nettsøk for å finne fram til medieartikler og informasjon fra relevante organisasjoner. Jeg har vært bevisst på å benytte enkle og objektive søkeord for å finne frem til relevant teori, på engelsk eller norsk.

På grunn av Kinas raske utvikling og store samfunnsendringer over kort tid har jeg forsøkt å bruke mest mulig oppdatert litteratur, og det meste av data som fremkommer av oppgaven er publisert innenfor de siste 10 årene. Data som omhandler det sosiale kredittsystemet er publisert etter 2014. En av utfordringene jeg har støtt på i arbeidet med oppgaven er å innhente relevant og vitenskapelig data fra pålitelige kilder, av nyere dato, som omhandler den valgte tematikken. Videre opplevde jeg litteraturen som noe sprikende. Det er heller ikke til å legge skjul på at mye av litteraturen som omhandler det tema jeg søker kunnskap om er skrevet av vestlige aktører, og man kan derfor ikke utelukke et mer vestlig orientert perspektiv, hvor vestlige verdier og synspunkter vektlegges. Utfordringen med litteratur som er forfattet av kinesere derimot, er at man ikke kan se bort fra at myndighetenes strenge kontroll og sensur medfører visse begrensninger. Jeg hadde i utgangspunktet håpet å finne noe mer detaljert forskningsmateriale som omhandler utformingen og konsekvensene av det sosiale kredittsystemet, for best mulig å kunne danne et mer helhetlig bilde av det faktiske omfanget av politikken. Siden realiseringen av systemet fremdeles er i et så tidlig stadium, og det per i dag ikke finnes ett helhetlig system, har dette imidlertid vist seg vanskelig å oppdrive. Språk er en annen utfordring som medfører åpenbare begrensninger, da jeg har vært avhengig av å benytte meg av litteratur som er forfattet eller oversatt til engelsk eller norsk. Jeg føler likevel at de data jeg har funnet og valgt å benytte i besvarelsen, i kombinasjon med

egne erfaringer fra mine opphold i Kina, har bidratt til å danne et realistisk bilde av tematikken.

3.0 Kontekst og teori

3.1 Sosial kontroll i Kina

3.1.1 Historisk bakteppe

Kina er i dag verdens mest folkerike land med en befolkning på 1,4 milliarder mennesker, samt et av verdens største land i utstrekning (FN-sambandet, 2018). Landet har hatt et kommunistisk styre siden 1949, da kommunistpartiet med Mao Zedong i spissen kom til makten etter en særdeles lang og blodig borgerkrig mot nasjonalistene. Folkerepublikken Kina ble opprettet, og landet har siden den gang blitt styrt uten reell opposisjon. Mao styrte landet med stålhand og sørget for en fundamental omstrukturering av det kinesiske samfunnet, hvor flere titalls millioner mennesker mistet livet under feilslåtte politiske tiltak som *det store spranget* og *kulturrevolusjonen*. Landet ble lukket for omverden, og menneskerettigheter hadde ingen plass (Ekeløve-Slydal, 2014, s. 251-252). Det var også under Maos styre at masseovervåking fikk sitt utspring i Kina. I løpet av 1950-tallet ble det innført flere kontrollmekanismer som skulle sikre kommunistpartiet makt, samt Maos posisjon innad i partiet. Disse kontrollmekanismene utviklet seg etter hvert til måter å organisere samfunnet på som muliggjorde omfattende statlig kontroll, og fikk store konsekvenser for det kinesiske samfunn (Hansen & Thøgersen, 2013, s. 105). Det ble utført systematisk bostedsregistrering (*hukou*) av alle borgere, og opprettet strenge regler for flytting som gjorde fri mobilitet svært begrenset. Alle fikk utstedt individuelle bostedsbevis, og tanken var at det skulle være enklere å oppdage avvik fra normen dersom folk forble på sine hjemsteder. Tiltaket var spesielt restriktivt for bøndene, hvor det blant annet ble opprettet egne kollektiv som forhindret dem å migrere til større byer for å søke jobb og lykke. For bybefolkningen var den sosiale kontrollen i stor grad konsentrert rundt arbeidsplassen, og et såkalt *dawei*-system ble opprettet. Siden en arbeidsplass i det kinesiske samfunnet omfattet mye mer enn kun et sted man arbeidet, gav dette myndighetene en enestående mulighet til å kombinere velferd og kontroll (Christophersen, 1997, s. 85-86). Systemet tilbød en rekke attraktive velferdsordninger, samtidig som det sto for organiseringen av viktige deler av bybefolkningens liv. Store spørsmål som hvor man skulle jobbe og bosette seg, hvem man skulle gifte seg med, samt når og hvor mange barn man skulle få, ble lagt i hendene på byråkratiet (Christophersen, 1997, s. 96). Stort sett alle områder av kinesernes liv ble med

tiden, i større eller mindre grad, påvirket av deres forhold til partiet og lokale representanter. Det var også under Maos styre at kommunistpartiet begynte sitt sterke fokus på diskursiv makt, og utbredt propaganda og kontroll av landets utdanningsinstitusjoner og medier sørget for betydelig politisk indoktrinering (Hansen & Thøgersen, 2013, s. 82). Den gang var teknologi lite utbredt, og folket ble derfor oppfordret til å holde et spesielt godt øye med sine naboer og rapportere all oppførsel som kunne stride mot samfunnsnormen og partiets politikk (CQ Researcher, 1968).

Da Deng Xiaoping kom til makten i 1978, sørget han for en helomvending i politikken. Han åpnet for forbindelser med verdenssamfunnet, og innførte omfattende samfunnsreformer som resulterte i større frihet og mindre restriktiv sosial kontroll på noen områder, men innstrammet kontroll på andre. Han åpnet for en mer liberal økonomi, i motsetning til Maos konsekvente planøkonomi, avskaffet kollektivene på landet, og folk fikk større frihet til selv å velge hvor de ville bo og arbeide. Mens Mao hadde en tanke om at Kina ville styrkes jo flere kinesere som ble født, mente partiet under ledelse av Deng at befolkningsveksten var et økende samfunnsproblem. Folketallet hadde steget med over 200 millioner på 20 år, og i 1979 ble det derfor innført en eksperimentell politikk med bestemmelse om at par i byene kun kunne føde ett barn, i forsøk på å bremse den eksplosive veksten. På landet var familiereguleringen i utgangspunktet frivillig, men bare få år senere var ettbarnspolitikken strengt implementert over hele Kina, og skulle vare i nærmere fire tiår til tross for mye kontrovers (Hansen & Thøgersen, 2013, s. 17, 66). Selv om Deng Xiaoping på mange måter førte en mer åpen politikk sammenlignet med sin forgjenger, var det ingen tvil om at kommunistpartiet fremdeles satt med den totalitære makten i landet. Han var overbevist om at partiet var de eneste som kunne påta seg oppgaven i å sikre ro, stabilitet og velstand i Kina, samt styrke landets posisjon internasjonalt. Han tillot derfor ingen form for motstand eller kritikk som kunne utfordre partiets maktmonopol, noe studentdemonstrasjonene på Tiananmen-plassen i Beijing i 1989 skulle bli en makaber påminnelse om (Hansen & Thøgersen, 2013, s. 83-84). Deng fortsatte sine reformer, men strammet betydelig inn på statlig kontroll, mediesensur og ytringsfrihet. Som resultat av den økonomiske liberaliseringen spredte datateknologi seg raskt til Kina, og kineserne ble offisielt tilknyttet internett i 1994 (Goldkorn, 2012). Dette muliggjorde nye og mer avanserte metoder for overvåkning og sosial kontroll, som skulle vise seg å bli stadig mer omfattende og sofistikert i takt med landets enorme økonomiske vekst og utvikling siden den gang.

Også de senere årene har det blitt lagt inn store ressurser for å realisere statens todelte agenda om å sikre legitimitet og kontroll. Da nåværende leder av kommunistpartiet, Xi Jinping, kom til makten i 2013, lanserte han sitt berømte slagord «Den kinesiske drøm». Han hadde en klar visjon om Kinas fremtid, om hvordan korrupsjon og kriminalitet skulle bekjempes, og fremla løfter om økt stabilitet og velferd for hele befolkningen, samt å skulle gjenopprette landets posisjon som internasjonal stormakt (Bekkevold, 2018, s. 260). Med bedre økonomiske forutsetninger enn noen gang har det siden den gang blitt bevilget enorme summer og ressurser til teknologisk utvikling, med det formål å styrke digitale overvåkningsmekanismer og den overordnede statlige kontrollen i landet. Da Xi kom til makten var det rundt 100 millioner overvåkningskameraer i Kina. I dag, syv år senere, har antallet økt til over 600 millioner, og det utvikles stadig nye og mer effektive metoder for overvåkning og statlig kontroll, hvorav det sosiale kredittsystem regnes for å være tidenes mest omfattende verktøy for sosial kontroll og samfunnsstyring når det er oppe og går for fullt (Creemers, 2018).

3.2 Kinas sosiale kredittsystem

Da den kinesiske filosofen Konfutse for over 2500 år siden ble spurt om hva en leder trenger for å styre sitt land, skal han ha svart «kreditt, tro og oppriktighet, mat og en hær». Hvis man bare kunne velge en av tingene måtte det bli førstnevnte (Chorzempa, Triolo & Sacks, 2018).

Det var i 2014 at kinesiske myndigheter annonserte planene om å utvikle et avansert sosialt vurderingssystem som vil forsterke tidligere overvåkning og kontrollmekanismer, samt effektivisere samfunnsstyringen. Formålet skal være å skape et mer harmonisk, tillitsverdig og lovlydig samfunn, med vedvarende økonomisk vekst og økt velferd (Creemers, 2015). Systemet, som har blitt kjent som *det sosiale kredittsystem* (SKS) i Vesten, skal etter planen implementeres på nasjonalt plan innen utgangen av 2020, og vil være obligatorisk for alle landets 1,4 milliarder innbyggere. Det vil omfatte både privatpersoner, bedrifter og statsansatte, og vurdere handlinger på tvers av økonomiske, sosiale og politiske sfærer, både fysisk og på internett (Creemers, 2018). SKS fungerer ved å innhente enorme mengder data som ut ifra fastsatte kriterier, og ved hjelp av ulike algoritmer, skal vurdere hvorvidt man er å anse som tillitsverdig på bakgrunn av oppførsel og handlinger. Moral tillegges like stor betydning som lovlidighet, og ulike handlinger resulterer i ulike poengsummer som kommer til syne i form av en offentliggjort «borgerscore», og kan medføre både belønning og straff

som kommer til syne gjennom såkalte rødlistelister og svartelister. Tanken er at tillitsverdige oppførsel skal belønnes, mens uærlig oppførsel skal straffes med uforholdsmessige sanksjoner, hvor myndighetenes prosjektskissering fra 2014 oppsummerer som følgende «if trust is broken in one place, restrictions are imposed everywhere» (Creemers, 2018, s. 13). Den grunnleggende hensikten med prosjektet skal, ifølge myndighetene, være å en gang for alle forsøke å få bukt med dyptgående sosiale, politiske og økonomiske problemer som har gjennomsyret det kinesiske samfunnet i lang tid.

Ordet «kreditt» har lange tradisjoner i Kina, og oversettelsen fra det kinesiske navnet *shehui xinyong* til «sosial kreditt» i vestlige medier må sies å være noe misvisende, da systemet omhandler langt mer enn hva vi i vestlige land ville forbundet med sosial kreditt, hvorav *offentlig tillit* ville vært en mer deskriptiv formulering (Little, 2019). Tanken er å øke folks bevissthet rundt egne handlinger, og systemet har som mål å skape et mer transparent samfunn som kan bidra til økt tillit i befolkningen, og belønne oppriktig og lovlydig oppførsel for å kunne sikre vedvarende positiv utvikling, stabilitet og vekst (Dai, 2018). Det sosiale kredittsystemet vil, når det er oppe og går etter planen, berøre nesten alle aspekter av befolkningens liv og hverdag, og vil potensielt kunne få enorme ringvirkninger både på individ og samfunnsnivå (Ohlberg, Ahmed & Lang, 2017).

3.2.1 Bakgrunn, utforming og gjennomføring

Da overgangen til såkalt sosialistisk markedsøkonomi ble stadfestet i den kinesiske grunnloven i 1993 var ordet kreditt, slik vi kjenner det i Vesten, nærmest et fremmedord blant kinesere. Bankene ble nærmest over natten nødt til å opprette systemer for å kunne innhente opplysninger for å evaluere hvorvidt enkeltindivider var i stand til å tilbakebetale eventuelle lån, og var verdig bankenes tillitt (Chorzempa, Triolo & Sacks, 2018). Den gang fantes ingen felles system hvor bankene kunne utveksle informasjon, og siden kinesere frem til da nesten utelukkende hadde benyttet seg av kontante betalingsmåter så man et økende behov for å komme opp med nye måter å vurdere kredittverdighet på (Creemers, 2018). De store samfunnsomveltningene gav også grobunn for omfattende svindel og forfalskning, som resulterte i en rekke skandaler som blant annet rammet forbrukersikkerheten hardt, og førte til betydelig svekket tillitt i både næringslivet og befolkningen generelt. I tillegg hadde kulturrevolusjonen satt sine spor, og et svakt rettssystem, i kombinasjon med omfattende

korupsjon blant statsansatte, gjorde at folket hadde mistet tiltro til styresmaktene (Trivium China, 2019).

Arkitekten bak SKS regnes å være den kinesiske sosiologen Lin Junyue, som i 1999 argumenterte for hvordan et sosialt kredittsystem kunne vise seg å være løsningen på den svekkede integriteten og tilliten som hadde oppstått i kjølvannet av de økonomiske reformtiltakene, og store samfunnsomveltningene som fant sted i Kina på 1990-tallet. Han tok inspirasjon fra vestlige modeller, og fremmet forslag om et system tilpasset kinesiske forhold, hvor både økonomiske og sosiale forhold skulle tas i betraktning for å vurdere den enkeltes kredittverdighet (Trivium China, 2019). På den måten mente han at systemet både ville tilby en løsning med hensyn til manglende kreditthistorikk, samtidig som det ville bidra til å gjenopprette moral og tillitt i samfunnet. Ideen til Lin ble imidlertid lagt på is, og selv om det i perioden 2003 til 2007 ble det innført en rekke prøveprosjekter ulike steder i Kina, var det den gang hovedsakelig økonomiske forhold som sto i fokus (Ohlberg, Ahmed & Lang, 2017).

Ser man nærmere på utformingen av dagens nasjonale sosiale kredittsystem, har kinesiske myndigheter valgt å ta en slik tillitsvurdering et betydelig steg videre, og SKS har en rekke likhetstrekk med systemet Lin foreslo for over 20 år siden (Trivium China, 2019).

Myndighetene har siden 2014 arbeidet med utformingen av systemet, som ifølge offisielle statlige dokumenter skal «allow the trustworthy to roam everywhere under heaven, while making it hard for the discredited to take a single step» (Creemers, 2015). De har foreløpig valgt å ikke offentliggjøre spesifikt hvilke algoritmer og metoder som skal benyttes med hensyn til innhenting av informasjon, men det er spesielt fire områder systemet er ment å fokusere på: kommersiell oppriktighet, sosial oppriktighet, rettslig oppriktighet, og oppriktighet i administrasjon og regjeringssaker (Blomberg, 2018). SKS kommer til å inkorporere det nyeste innen overvåkningsteknologi, kunstig intelligens og personidentifiseringsmetoder, i et helhetlig system som vil vurdere den enkeltes tillitsverdighet (Qiang, 2019, s. 63-64). Systemet kan på mange måter sees som en modernisering og videreføring av tidligere kontrollmekanismer, med mål om å skape et samlet, overordnet system, som kan effektivisere samfunnsstyringen. Kina har i dag verdens største videoovervåkningssystem, som i utgangen av 2020 er regnet å telle rundt 626 millioner kameraer på landsbasis, hvorav flere benytter avanserte metoder for ansiktsgjenkjenning. Overvåkning av nettaktivitet utgjør en viktig del av SKS, og ingen sted i verden øker internettbruken mer enn i Kina. Bare de siste ti årene har aktiviteten nærmest blitt tredoblet,

og med over 904 millioner internettbrukere i 2020, hvorav 98,6% benytter seg av mobilnett, og populære apper som Alipay og Wechat tilbyr løsninger innen alt fra bank og betalingstjenester, til sosiale medier, transportbestilling og online-dating tjenester, er mulighetene for datainnsamling nærmest uendelige (China Internet Watch, 2019). I september 2017 gikk sistnevnte, som er en av landets desidert største og mest populære apper med rundt 900 millioner brukere, med på å endre sine brukervilkår til å tillate innsamling av en rekke personopplysninger som videre vil være tilgjengelig for kinesiske myndigheter (Amnesty, 2018). Appen, som i utgangspunktet begynte som en enkel meldings-app i 2011, har raskt utviklet seg til å bli en såkalt «super-app» som fungerer både som Facebook, Skype, WhatsApp, Amazon, Uber, Instagram og Tinder, i en og samme app, i tillegg til en rekke andre tjenester innenfor både helse og finans (Grut, 2017). Det har videre blitt investert enorme summer på utvikling av kunstig intelligens de senere årene, hvor mindre restriktive personvernregler enn i Vesten har gitt kineserne et betydelig forsprang. Stemmegjenkjenning, samt registrering av DNA, fingeravtrykk og irismønstre har blitt stadig mer utbredt, og er allerede benyttet som grunnlag i flere av pilotprosjektene som har blitt lansert i forbindelse med utformingen av SKS (Qiang, 2019, s. 57-58).

Et av de mest grunnleggende stegene i realiseringen av SKS har vært å sørger for at alle innbyggere er identifiserbare. Siden 2003 har alle kinesere vært pålagt å bære identifikasjonskort i henhold til loven, og de senere årene har det vært sterkt fokus på å produsere nye ID-numre for alle borgere, samt opprette et felles system hvor all aktivitet registreres og linkes opp mot det enkelte individ (Creemers, 2018). Det har også blitt innført nye regler som pålegger alle borgere å registrere fullt navn og ID-nummer ved kjøp av mobiltelefoner, samt gjør det obligatorisk med ansiktsskanning ved registrering av nytt SIM-kort (Xie, 2019). Et slikt felles system krever et massivt samarbeid mellom statlige instanser, samt en rekke private aktører i landet, og et av de viktigste fokusområdene så langt har vært å kartlegge hvilke handlinger som skal belønnes, og hvilke som skal straffes (Ohlberg, Ahmed & Lang, 2017). Allerede i 2016 ble det inngått en samarbeidsavtale mellom 45 statlige organer, deriblant rettsinstitusjoner, for å tydeliggjøre deres respektive roller i utarbeidingen av straffetiltak for dårlig oppførsel i det sosiale kredittsystemet, kjent som *The Joint Punishment System* (Creemers, 2018).

3.2.2 Pilot- og prøveprosjekter

Siden planleggingen av det sosiale kredittsystem ble iverksatt har det blitt gjennomført over førti ulike offentlige pilotprosjekter rundt omkring i Kina. Tanken var å eksperimentere med måter å vurdere sosial kreditt på, og finne passende straffeutmåling, før prosjektet skulle lanseres nasjonalt (Ohlberg, Ahmed & Lang, 2017).

En by som ofte blir brukt som eksempel er Suining ved Kinas østkyst, som i 2010 var en av de første stedene hvor det ble eksperimentert med sosial kredittvurdering av enkeltpersoner i større skala. Innbyggerne ble rangert på en poengskala fra A til D, hvor A var best og D dårligst. Alle startet med den høyest mulige poengscoren som var 1000 poeng, tilsvarende kategori A. Mistet man poeng risikerte man å bli flyttet til en lavere kategori, og kategorien man befant seg i avgjorde hvilke samfunnsgoder man hadde tilgang til (Blomberg, 2018). Poengene ble redusert ved en rekke overtredelser som blant annet å kjøre på rødt lys eller i beruset tilstand. Også mer diffuse aktiviteter og handlinger som for eksempel ryktespredning på nett, bli medlem av en kult, ikke ivareta de eldre, eller delta i ulovlige protester og demonstrasjoner kunne medføre reduksjon av poeng (Balaban, 2018). Belønning ved høy rangering kunne blant annet inkludere gunstige betingelser på banklån, og forrang til velferdsgoder og stipend. Lav rangering kunne imidlertid resultere i restriksjoner i alt fra velferdstjenester, banklån, jobbsøking, og fornyelse av forretningslisenser. Både den enkeltes poengscore og hvilke konsekvenser det medførte ble offentliggjort, og innen 2014 hadde 85% av innbyggerne i Suining fått en sosial kredittvurdering og blitt tildelt en kategori (Blomberg, 2018). Systemet mottok massiv kritikk fra enkeltpersoner og media da det var stor forvirring rundt hvilke faktorer som avgjorde den enkeltes score, og fordi mange mente at den innhentede informasjonen både var misvisende og feilaktig, med svært begrensede muligheter for korreksjon. Fordi statsansatte tilsynelatende ikke ble vurdert på lik linje som resten av befolkningen, var det flere som hevdet at systemet utelukkende var ment som en middel for å styrke den politiske makten, og myndighetene så seg etter hvert nødt til å revidere prosjektet på grunn av all kontroversen (Blomberg, 2018; Chuncheng, 2019).

I andre pilotprosjekter har det vært rapportert om at folk mistet poeng for å røyke på steder der det ikke var tillatt, kaste søppel, føde barn uten den nødvendige administrative tillatelsen, eller for å spre «falske nyheter», uten videre spesifisering om hva dette innebar (Hansen, Thøgersen & Wellens, 2018, s. 122). Det ble i to av prosjektene inngått et samarbeid mellom

lokale myndigheter og et utvalg telefonselskaper, hvor selskapene fikk utlevert en oversikt over innbyggere som hadde havnet på svartelistene grunnet utestående gjeld. Dersom noen forsøkte å ringe vedkommende, ble man informert om at de skyldte penger og oppfordret til å overtale dem om å betale tilbake gjelden, før samtalen ble viderekoblet (Ohlberg, Ahmed & Lang, 2017). Det har også blitt rapportert om at mer absurde ting som for eksempel om man ser på pornografi, er medlem i uregistrerte kirker, dukker opp i bryllup eller begravelser i spradende kjøretøy, eller rett og slett dyrker grønnsaker i gatene, kan resultere i redusert poengsum (Raphael & Ling, 2019).

I 2015 gav kinesiske myndigheter åtte private firmaer tillatelse til å etablere og gjennomføre egne kommersielle pilotprosjekter, deriblant noen av landets største finans- og nettgiganter. Firmaene fikk to år på seg til å utforme og teste ut pilotprosjektene, og det var frivillig for befolkningen å delta. Det prosjektet som fikk absolutt størst oppmerksomhet og høyest popularitet er *Sesame Credit (zhima xinyong)*, som er drevet av Ant Financial, og eies av den kinesiske nettgiganten Alibaba som regnes å være verdens største online markeds plass, med over 800 millioner brukere fordelt på sine to plattformer (Chuncheng, 2019). Sesame Credit fungerer mer eller mindre som et frivillig fordelsprogram i form av en app, hvor man blir vurdert på bakgrunn av fem hovedkategorier: kredithistorie, atferdsvaner, evne til å betale ned gjeld, personlig informasjon og sosiale nettverk (Ahmed, 2017). Appen opererer med en score fra 300 til 950, og jo høyere score desto gunstigere fordeler får man. I motsetning til de statlige pilotprosjektene blir brukere av Sesame Credit ikke straffet ved lav score, og flere av karakteristikkene ved systemet er hva man tradisjonelt kan forvente i kredittvurderingssammenheng. Mer kontroversielt er det imidlertid at hva man bruker penger på, hvem man omgås, hvor mye tid man bruker på dataspill og foran TV-skjermen, og hva man legger ut på sosiale medier skal ha noe å si for vurderingen av den enkeltes score (Blomberg, 2018; Botsman, 2017). På denne måten lykkes ikke bare Sesame Credit å oppfordre til tillitsverdig oppførsel, men påvirker samtidig sine over 500 millioner brukere (2017) til atferdsendring, motivert av fordelene man oppnår ved en høyere score. Appen fikk mye oppmerksomhet da den ble lansert, og har oppnådd høy popularitet i Kina, og etter hvert blitt benyttet nærmest som et personlig selvpromoteringsverktøy i forbindelse med blant annet dating-nettsider og visumsøknader (Chuncheng, 2019). Sesame Credit har av vestlige medier ofte blitt forvekslet med myndighetenes nasjonale prosjekt, men tilfellet er at ingen av de åtte privateide firmaene fikk innvilget lisens etter at prøveperioden i 2017 ble avsluttet. Firmaene ble blant annet kritisert for utilstrekkelig personvern, liten vilje til å dele data seg imellom,

samt interessekonflikt som påvirket deres oppfatning av hva som var å anse som tillitsverdig oppførsel (Blomberg, 2018). Myndighetene er imidlertid helt avhengig av tilgang til informasjonen og teknologien som de private aktørene sitter på. Løsningen ble et samarbeid mellom Den nasjonale Internet finansforeningen (*Zhongguo Hulianwang Jinrong Xiehui*), som er underlagt Kinas folkebank, og de åtte firmaene, om opprettelsen av Baihang Credit Scoring (*Baihang Zhengxin*), som tilsynelatende vil fungere som et enhetlig system for informasjonsinnsamling under SKS (Blomberg, 2018).

Pilotprosjektene har hatt ulik utforming, og danner derfor ikke en klar identifiserbar modell for hvordan det statlige systemet kommer til å fungere. Formålet med pilotprosjektene har imidlertid vært å finne ut hva som fungerer, eller ikke fungerer, for å kunne videreføre disse erfaringene i utformingen av SKS, og gir dermed en indikasjon på hva man kan forvente av SKS når systemet er fullstendig implementert. Per i dag eksisterer det heller ikke noe enhetlig nasjonalt system med felles retningslinjer og bestemmelser, men heller en rekke lokale prosjekter med noe ulik funksjon, og som på ulikt vis innrapporterer til nasjonale myndigheter. Det er derfor vanskelig å forutsi det fullstendige omfanget av SKS når det når sitt fulle potensiale, men prinsippet bak og mekanismene for informasjonsinnsamlingen vil i stor grad være det samme.

3.3 Kinesisk kultur og konfutsianismens rolle i samfunnstenkingen

Flertallet i den kinesiske befolkningen virker tilsynelatende positivt innstilt til innføringen av det sosiale kredittsystemet, i det minste blant den stadig økende middelklassen (Wang, 2019). Dette kan naturligvis ha flere forklaringer, men et innblikk i tradisjonell kinesisk kultur og verdensbilde kan være til hjelp dersom man ønsker å forstå hvordan befolkningen oppfatter forhold i eget land og samfunn, samt deres syn på menneskerettigheter og sosial kontroll.

Det er ofte tre begrep som går igjen når man skal beskrive kinesisk kultur: kollektivism, hierarki og nasjonalisme (Kristoffersen, 2010, s. 18). Kina har lange tradisjoner for å være et kollektivistisk samfunn, hvor familien spiller en uvurderlig rolle. Tanken er at man gjennom hele livet tilhører en eller flere grupper hvor det forventes at medlemmene er lojale overfor hverandre, tar vare på og beskytter hverandre. Dette kan også innebære relasjoner som har oppstått i form av langvarig lojalitet og gjensidig takknemlighet. Slike sosiale relasjoner

omtales som *guanxi*, og har en svært sentral plass i kinesisk kultur (Kristoffersen, 2010, s. 19, 34). I motsetning til mange vestlige land, hvor individet står i fokus, er det i Kina mer vanlig at man setter gruppens interesser over egne behov og ønsker. Landet har lenge vært preget av et sterkt hierarki som omfatter store deler av samfunnslivet, og representerer selve ryggraden i byråkratiet. Nasjonalisme er svært utbredt, og bærer tydelig preg av en nyvunnet stolthet over hva landet har oppnådd de senere årene, og må forstås i lys av tidligere vestlig imperialisme (Triandis, 2001). Mye av æren for landets gjenvunne plass blant verdens stormakter blir forbundet med kommunistpartiets politikk, og forklarer til en viss grad den utbredte støtten partiet har blant befolkningen (Hansen & Thøgersen, 2013, s. 38-39).

Alle disse aspektene av den kinesiske kulturen kan knyttes opp mot konfusianistiske tradisjoner, som fremdeles spiller en betydelig rolle i Kina. Konfutsianismen er en gammel kinesisk filosofisk tradisjon som tar utgangspunkt i Konfutses lære. Individets moralske karakter ble tillagt stor vekt, med en forestilling om at folket skulle adlyde sin hersker og respektere sin plass i hierarkiet, og til gjengjeld være sikret trygghet og velstand (Hansen & Thøgersen, 2013, s. 85-87). Konfutsianismen ble innført som statsreligion allerede under det mektige Han-dynastiet (206 f.kr. - 220 e.kr.), og har i århundrer eksistert side om side med andre tro- og livssynsretninger i landet. Den har hatt en enorm moralsk, ideologisk, politisk og filosofisk innflytelse i Kina, og fått store konsekvenser både for samfunnsliv og statsstyre. Konfutses lære fremhever betydningen av gode mellommenneskelige relasjoner, og fem relasjoner beskrives som spesielt viktige: Forholdet mellom hersker og undersått, far og sønn, eldre og yngre bror, mann og hustru, og mellom venn og venn (Hansen & Thøgersen, 2013, s. 63). Forholdene kjennetegnes av gjensidig kjærlighet, dog asymmetrisk. Det konfusianistiske samfunnet anser seg ofte som en stor familie, hvor staten i dette tilfellet har absolutt autoritet og tar på seg rollen som far og forsørger av folket, og krever til gjengjeld lojalitet og underkastelse (Kristoffersen, 2010, s. 24). Dersom relasjonene respekteres og man vedkjenner sin plass i hierarkiet, danner dette grunnlag for felles tillitt og et harmonisk samfunn. En slik tankegang legitimerer i stor grad kommunistpartiets styreform og den omfattende statlige kontrollen i Kina, og konfutsianismen passer dermed godt inn i det nåværende politiske idealet. Den kan på mange måter forklare befolkningens utbredte aksept for statlig overvåkning og sosial kontroll, og dels også myndighetenes måte å tolke menneskerettigheter på.

3.4 FNs menneskerettigheter

«Enhver har rett til liv, frihet og personlig sikkerhet» - art. 3

FNs verdenserklæring om menneskerettigheter ble opprettet i kjølvannet av to brutale verdenskriger, hvor det var utbredt enighet om at verden hadde behov for å etablere et internasjonalt lovverk og organer hvis formål var å fremme og ivareta enkeltmenneskets grunnleggende verdi og rettigheter (Høstmælingen, 2012, s. 44-45). Da FN ble opprettet og FN-pakten undertegnet i 1945, ble det bestemt at menneskerettigheter skulle være en av organisasjonens viktigste satsingsområder, og i 1948 var verdenserklæringen et faktum (FN-sambandet, 2019). Dokumentet består av 30 enkle artikler som beskriver grunnleggende rettigheter og friheter som var ment å sikre alle mennesker et minimums menneskeverd. Menneskerettighetene skulle være universelle, og omfatte alle mennesker uavhengig av religion, kjønn, alder, nasjonalitet og legning (FN-sambandet, 2018). I ettertid ble erklæringen fulgt opp av mer detaljerte og juridisk forpliktende konvensjoner, hvorav de to mest sentrale er FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP), samt økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK) fra 1966 (Høstmælingen, 2012, s. 35-36). Kina har signert begge, men kun ratifisert sistnevnte. I dag regnes imidlertid nesten samtlige rettigheter som behandles i verdenserklæringen som folkerettslig sedvanerett, noe som innebærer en forpliktelse for alle medlemsland uavhengig av ratifikasjon eller ei. Alle medlemsland har også forpliktet seg, i henhold til FN-pakten artikkel 55, til å respektere og overholde bestemmelsene som fremkommer av verdenserklæringen (FN-sambandet, 2018). Videre anses noen rettigheter som så grunnleggende at de opphøyes til ufravikelige rettigheter; deriblant retten til liv, forbud mot tortur, ulovlig maktbruk, folkemord og slaveri, samt diskriminering på bakgrunn av kjønn, rase, religion eller språk (Høstmælingen, 2013, s. 100-103). Tanken om at menneskerettighetene skulle være universelle viste seg imidlertid å bli en utfordring på grunn av store ulikheter i verdisyn mellom Øst og Vest, hvor forholdet mellom stat, individ og gruppe skulle vise seg spesielt problematisk. Menneskerettighetene har ofte møtt kritikk fra land utenfor Vesten som anklager dem for å være et produkt av vestlig imperialismen som ikke tar tilstrekkelig hensyn til ikke-vestlige normer og verdier, og det er fremdeles mange land i verden som ikke fullt ut respekterer og etterlever menneskerettighetene på slikt grunnlag (Ekeløve-Slydal, 2014, s. 251-252). Kina er et av disse landene.

3.5 Lovens og menneskerettigheters betydning i Kina

3.5.1 Konfusianismens og legalismens betydning for rettsoppfatningen

Før keiserriket i Kina ble opphevet i 1911, spilte både konfusianismen og legalismen en betydelig rolle i rettsoppfatningen. I følge Konfutses tankegang hadde mennesker et iboende moralsk kompass som ville forhindre at de handlet på en måte som kunne komme til skade for andre eller samfunnet, så lenge landet ble styrt på riktig måte. Lover og rettergang ble ansett som en nødløsning som kun skulle gjøres gjeldene i de tilfeller hvor herskeren ikke lyktes å internalisere gode moralske normer i samfunnet (Hansen & Thøgersen, 2013, s. 102).

Legalismen derimot, delte ikke en slik moraloppfatning, og mente tvert imot at herskeren sto over loven og kunne utøve strenge og konsekvente straffer overfor befolkningen om nødvendig. På bakgrunn av dette oppsto det en spesiell form for lovgivning og lov håndheving, hvor legalismen og konfusianistisk hierarkioppfatning begge spilte en viktig rolle i maktutøvelsen (Hansen & Thøgersen, 2013, s. 103). Flere elementer av slik samfunnstenkning ble videreført etter at kommunistene kom til makten i Kina i 1949.

3.5.2 Politisk ideologi i dagens Kina

Kinas kommunistparti er verdens største politiske parti, med over 90 millioner partimedlemmer. Det har vist en bemerkelsesverdig omstillingsevne, og har generelt utstrakt støtte blant befolkningen (Færøvik, 2020, s. 195). Den politiske ideologien i Kina er sammensatt, og har ikke alltid vært like konsekvent, men stadig vært preget av en form for totalitarisme. Den kan best forstås som et eget utspring av kommunismen, inspirert av marxisme-leninisme, hvor konfutsianismen igjen har fått en sentral plass (Hansen & Thøgersen, 2013, s. 55, 81). Målet, ifølge Xi Jinping, er at Kina i år 2050, når Folkerepublikken går inn i sitt hundrede år, skal være en velstående, rik og mektig demokratisk sosialist-nasjon, med kinesisk særpreg (Brown, 2017, s. 142-144). Det kan tilsynelatende fremstå som om partiet er styrt etter loven, men tar man en nærmere titt finner man fremdeles store forskjeller mellom teori og faktisk maktutøvelse. Som tidligere nevnt har Kinas kommunistparti styrt landet uten reell opposisjon siden midten av forrige århundre, og en kombinasjon av svak implementering av lover og dårlig organisering på tvers av landets

massive størrelse og store variasjoner, har resultert i en kultur hvor lokale og nasjonale myndigheter tradisjonelt sett stiller seg over loven (Blomberg, 2018).

Selv om landet har beveget seg i retning av et mer liberalt juridisk landskap de senere årene, har ikke nødvendigvis juridisk teori forandret seg stort siden Mao i 1958 skal ha uttalt «Vi klarer oss ikke uten disse lovgreiene, men vi gjør det på vår egen måte. Det er så mange bestemmelser i sivil rett og strafferett - hvem klarer vel å huske dem alle? Jeg var med på å utarbeide konstitusjonen, men ikke engang jeg husker hva som står der. Vi er bare ikke avhengig av disse greiene for å opprettholde orden» (Ringen, 2017, s. 147). Mens Mao var ideologisk, og Deng pragmatisk, ligger det nåværende politiske landskapet et sted mellom de to. Fellesnevneren er et tilnærmet enemannsvælde med omfattende sosial kontroll. I 2018 fikk Xi fjernet tidsbegrensningen for presidentembetet som tidligere var på to fem-års perioder, og mye kan dermed tyde på at han ikke har planer om å gi fra seg makten med det første (Ringen, 2016; Hansen, 2018, s. 100).

3.5.3 Menneskerettigheter i lovverket

Under Mao fantes det ingen fungerende overordnet lovverk, og han tok tidlig avstand fra tanken om at det fantes individuelle og universelle rettigheter, som han mente sto i sterk kontrast til den tradisjonelle hierarkiske samfunnsordenen. Nasjonens- og kollektivets rettigheter måtte prioriteres fremfor individuelle rettigheter (Ekeløve-Slydal, 2014, s. 251-252). I 1971 overtok Folkerepublikken Kina (kommunistpartiet) Taiwan-regjeringens (nasjonalistpartiet) plass i FNs sikkerhetsråd, og i årene som fulgte ble Kina stadig mer implementert i det internasjonale samfunn (Brødsgaard, 2019, s. 292-293). Dette innebar også større forventninger og press fra internasjonalt hold om å overholde menneskerettighetene. Da Deng Xiaoping kom til makten i 1978 medførte oppbyggingen mot markedsøkonomi en rekke rettsreformer, som videre resulterte i lovgivning på stor sett alle de områdene som vi kjenner fra Vesten. Grunnloven av 1982 gjeninnførte prinsippet om at alle borgere er like for loven, og det føres i dag over 11 millioner saker i Kina per år (Hansen & Thøgersen, 2013, s. 100, 106-107).

Samme år ble Kina medlem av FNs menneskerettighetsråd (den gang menneskerettighetskommisjonen), og ble stadig mer involvert i menneskerettighetsspørsmål

internasjonalt (United Human Rights Council, 2019). De signerte og ratifiserte flere sentrale FN-konvensjoner, og menneskerettigheter ble viet større oppmerksomhet i kinesisk presse. I forkant av studentdemonstrasjonene på Tiananmen-plassen i Beijing våren 1989, ble det utgitt flere publikasjoner om menneskerettigheter, og den politiske agendaen var preget av ønsker om mer liberale reformer. Demonstrasjonene som endte i en brutal massakre ble i ettertid et symbol på Kinas undertrykkelse av ytringsfrihet og menneskerettigheter, og fikk FN og verdenssamfunnet til å rette massiv kritikk mot kinesiske myndigheter. På bakgrunn av dette ble det i 1996 erklært at Kina skulle styres i henhold til gjeldende lovverk, og de neste par årene ble FNs to hovedkonvensjoner om sosiale og politiske rettigheter (SP), og økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK) signert, dog kun sistnevnte ratifisert (Bakke, 2008, s. 667-669). I 2004 ble menneskerettighetene skrevet inn i den kinesiske grunnloven, men uten ytterligere støtte for håndhevelse i lovverket, og i 2008 proklamerte myndighetene at de skulle utvikle en nasjonal handlingsplan for menneskerettigheter.

Om slike tiltak er ment som et oppriktig ønske om å styrke menneskerettighetene i det kinesiske rettsvesenet, eller snarere som et politisk middel, er vanskelig å si. Til tross for at Kina har fått en styrket rettsstat siden reformenes inntog på slutten av 1970-tallet, er det liten tvil om at lovverket gir svært begrenset ytringsrom for alle former for aktivitet som står i fare for å motarbeide sosialismen eller partiet, og man finner ingen klare skiller mellom lovgivende, utøvende og dømmende makt slik man er kjent med i Vesten (Hansen & Thøgersen, 2013, s. 107, 110). Sett ut ifra et menneskerettighetsperspektiv kan en slik rettsoppfatning vise seg problematisk med hensyn til implementeringen av SKS, da det per i dag verken foreligger et juridisk rammeverk for systemet, eller tydelige retningslinjer for hva som er å anse som pålitelig/upålitelig oppførsel (Blomberg, 2018).

3.5.4 Menneskerettighetssituasjonen i Kina i dag

I følge Amnesty International henrettes det hvert år flere mennesker i Kina enn resten av verden til sammen, og det rapporteres om omfattende maktovergrep og fengsling av menneskerettighetsaktivister og andre som utfordrer partiets legitimitet, uten tilgang til rettfærdig rettergang, eller nødvendig beskyttelse i lovverket. Millioner av etniske minoriteter er offer for nådeløs forfølgelse, bortføring og systematisk undertrykkelse, noe som har økt i omfang de siste årene i forbindelse med stadig mer avanserte overvåknings- og

kontrollmekanismer (Amnesty, 2019). På papiret har flere av minoritetsgruppene en viss autonomi og rett til enkelte privileger, men i praksis gjelder dette kun i de tilfeller det samsvarer med sentralregjeringens overordnede styre. Det har blant annet vært langvarige konflikter mellom kinesiske myndigheter og minoritetsgrupper som uigurene i Xinjiang og tibetanerne i Tibet, hvor spesielt førstnevnte har fått mye fokus den senere tiden på grunn av svært omfattende maktovergrep fra myndighetenes side. Det rapporteres også om lite fremskritt hva angår demokratiske rettigheter og ytringsfrihet, og landets medier, utdanningsinstitusjoner og Internett er fremdeles underlagt omfattende sensur og kontroll (Amnesty, 2019). Mange vil hevde at menneskerettighetssituasjonen i landet har forverret seg under Xi Jinpings ledelse, og at økt økonomisk velstand og internasjonal innflytelse har resultert i et stadig sterkere følt behov for oversikt og kontroll, samtidig som man ser at terskelen for andre land å ytre seg kritisk mot regimet har blitt høyere i takt med den styrkede maktposisjonen internasjonalt (Lau, 2017). Kommunistpartiet må sies å fremdeles ha en totalitær maktposisjon i landet, og har i tillegg til å opptre som juridisk myndighet også påtatt seg ansvaret for å fremme sosial moral blant folket, ikke helt ulikt keisertidens Kina (Creemers, 2018). Det er rimelig å anta at det sosiale kredittsystemet vil fungere både som en moralsk pekefinger, og samtidig kunne få langt større rettslige og psykososiale konsekvenser.

3.6 Eksempelet Xinjiang

Med et slikt mektig verktøy for sosial kontroll er det naturlig å stille spørsmål ved hvilke konsekvenser det vil kunne få dersom systemet blir misbrukt, og regionen Xinjiang har for mange blitt det fremste eksempelet på hvordan myndighetenes ambisiøse prosjekt har potensialet til å systematisk undertrykke politiske motstandere og utsatte grupper i landet.

Xinjiang har de senere årene fått stadig mer oppmerksomhet i vestlige medier da det ble kjent at den muslimske minoritetsbefolkningen som lever i regionen, uigurene, har vært offer for svært omfattende og brutal undertrykkelse og forfølgelse i en årrekke. Etter at kinesiske myndigheter lanserte planene om å etablere et nasjonalt sosialt kredittsystem i 2014 har stadig mer avanserte overvåkingmetoder blitt introdusert, samtidig som internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner rapporterer om omfattende og systematiske menneskerettighetsbrudd i regionen (Human Rights Watch, 2019). Xinjiang, som er en autonom region i det nordvestlige Kina, har eldgamle tradisjoner som uigurennes hjemland. I

1949 utgjorde uigurene og andre muslimske grupper 94% av befolkningen, men etter at kommunistene kom til makten i Kina ble det umiddelbart fokus på å kolonisere regionen med millioner av han-kinesere, tilsynelatende som en måte å begrense uigurenas makt og forhindre forsøk på løsrivelse. I dag bor det drøyt 22 millioner mennesker i Xinjiang, hvorav 45% er uigurer og minst 41% er han-kinesere (Hansen, Thøgersen & Wellens, 2018, s. 53). Til tross for lovbestemt rett til regionalt selvstyre, er det satt betingelser om at dette kun gjelder så lenge fellesskapet mellom ulike etniske grupper ikke undergraves på noe vis, og myndighetene har dermed aldri innrømmet Xinjiang autonomi i ordets rette forstand (Ringens, 2017, s. 27). I praksis har uigurene måttet innrette seg etter han-kineserne, og ikke omvendt, noe som har medført stor misnøye og flere sammenstøt opp gjennom årene.

Den statlige overvåkingen av uigurene skjøt fart etter et større opprør i 2009 hvor nærmere 200 han-kinesere skal ha blitt drept, og over 1600 mennesker såret. Det var imidlertid først etter at Xi Jinping kom til makten at tingene tok en totalitær vending, og siden 2014 har det blitt lagt inn enorme ressurser på overvåking og såkalte «omskoleringsleirer» i Xinjiang, i det kinesiske myndigheter beskriver som en «slå-hardt kampanje» mot terrorisme og religiøs ekstremisme (Human Rights Watch, 2019). Sikkerhetsbudsjettet i regionen utgjorde svimlende 8,4 milliarder dollar i 2017, hele seks ganger så mye som i 2012, og Xinjiang er i dag et av verdens strengest overvåkede steder (Buckley & Mozur, 2019). Alle som har et annet religiøst ståsted enn den kinesiske majoritetsbefolkningen anses som en potensiell trussel, og tiltakene som har blitt innført mot uigurene er av svært ekstrem og inngripende karakter. Antall sikkerhetselskaper som opererer i regionen skutt i været, fra kun et fåtalls privateide selskaper i 2014, til nær 1400 selskaper med flere titusen ansatte som innehar ulike oppgaver for å sikre ro og stabilitet (Byler, 2019). Det finnes flere overvåkningskameraer i Xinjiang enn noe annet sted i Kina, ofte utstyrt med avansert ansiktsgjenkjenningsteknologi, og militære kontrollposter på nært hvert et hjørne. I 2016 forverret situasjonen seg ytterligere da Chen Quanguo ble innsatt som ny regional partisekretær i Xinjiang, etter å ha tjenestegjort i Tibet i en årrekke. Han sørget for en ekstrem intensivering av ulike sikkerhetstiltak, hvor over en million tjenestemenn har blitt mobilisert for å opprettholde ro og orden i Xinjiang (Maizland, 2020). I dag er alle uigurer pålagt å bære identifikasjonskort, og det har blitt installert QR-koder på hjem slik at myndighetene kan ha full oversikt over hvor mange som befinner seg der til enhver tid. Myndighetene har tilbakekalt alle pass, og man må ha tillatelse for å bevege seg mellom ulike byer i regionen. I tillegg har det blitt opprettet svært inngripende programmer som pålegger uigurer å tillate tjenestemenn å regelmessig besøke og

bo i deres hjem for observasjon (Human Rights Watch, 2019). Uigurene har også blitt pålagt å laste ned en såkalt «barnevakt-app» som ikke bare overvåker hvem man har kontakt med, men også alt som blir sagt, lest og skrevet på smarttelefoner. Videre blir det utført systematiske «helsesjekker» hvor det samles inn en rekke biometriske opplysninger, som blant annet DNA, stemmeopptak, blodtype, fingeravtrykk, og skanning av ansikt og irismønstre (Byler, 2019). Mesteparten av informasjonen som innhentes samles i en massiv database kjent som *Integrated Joint Operations Platform*, som deretter benytter kunstig intelligens for å avdekke «mistenksom» oppførsel. Siden 2017 har dette resultert i at opp mot to millioner uigurer og andre muslimske minoriteter har blitt anholdt og sendt i det myndighetene beskriver som «omskoleringsleirer», hvor det rapporteres om svært primitive forhold og grove menneskerettighetsbrudd (Maizland, 2020). Tvunget til å forlate familie, jobb og hjem risikerer mange å bli sittende flere år i fangenskap, ofte på ubestemt tid, og uten tilgang til rettferdig rettergang og rettssikkerhet. Behovet for omskolering og avradikalisering blir avgjort på bakgrunn av heller absurde faktorer som hvorvidt man er uigur, om man ber regelmessig og lærer sine barn om islam, om man har langt skjegg eller kler seg annerledes enn majoritetsbefolkningen, om man ikke prater mandarin eller har en nær slektning som bor utenlands, eller om man velger å avstå fra sigaretter og alkohol (Yashee, 2019; Byler, 2019). Familier blir splittet og barn med foreldre i omskoleringsleirene risikerer å bli sendt bort i egne institusjoner. De få som klarer å forlate Xinjiang rapporterer om en marerittaktig tilværelse med fravær av selv de mest fundamentale menneskerettighetene (Human Rights Watch, 2019). Uigurene fratras grunnleggende menneskeverd, og enhver form for frihet, privatliv, og rettsikkerhet, som i stor grad lar seg realisere gjennom samme mekanismer som man finner SKS.

4.0 Drøfting

4.1 Det sosiale kredittsystem - en nødvendighet?

I et land med 1,4 milliarder innbyggere, et areal på rundt 9.597.000 kvadratkilometer, og en forhistorie med noen av verdens desidert blodigste konflikter, er det kanskje ikke så rart at kinesiske styresmakter bruker store ressurser på å opprettholde ro og stabilitet i landet (Ekeløve-Slydal, 2014, s. 253). Et slikt perspektiv gjør det også lettere å akseptere at det kreves en viss autoritet for å opprettholde fred og stabilitet i et land av en slik størrelse, som naturligvis også er viktige forutsetninger for å kunne etterleve menneskerettighetene. Kinas kommunistparti har helt siden de kom til makten i 1949 vist en skremmende, og til tider fascinerende evne til innovasjon og nytenkning for å sikre kontroll og makt. De har stadig gjort ting på sin egen måte, og når nye institusjoner opprettes er det ofte med et såkalt «kinesisk særpreg» (Ringén, 2017, s. 16). Samtidig ser man at kinesisk historie, kultur og verdensbilde åpner for større aksept blant befolkningen hva angår implementeringen av et så inngripende system som SKS har potensialet til å være (Xinyuan, 2019). Spørsmålet er hvorvidt menneskerettighetene ivaretas i slike prosesser, og i hvilken grad de nye tiltakene bidrar til å styrke eller svekke menneskerettighetsforhold i landet.

Kina har lenge slitt med høy kriminalitet, store svindelskandaler, nærmest lovløse trafikktilstander, korrupsjon og omfattende voldsbølger, som har vist seg vanskelig å få bukt med. Manglende matsikkerhet og forbrukerbeskyttelse, samt omfattende svindel med hensyn til produksjon og salg av falske eller utgåtte legemidler, har i en rekke tilfeller gått på bekostning av befolkningens helse og sikkerhet, og resultert i et stort tillitsvakuum i det kinesiske samfunnet (Ohlberg, Ahmed & Lang, 2017). Etter at Xi Jinping kom til makten har imidlertid kampen mot såkalt «tillitsbrytende atferd» blitt betydelig innstrammet, og SKS har blitt introdusert som et effektivt verktøy for å bekjempe slike problemer som har vist seg vanskelig å kontrollere på andre måter. Tanken er at det ved hjelp av teknologiske nyvinninger skal bli lettere å oppdage og slå ned på omfattende kriminalitet og svindel, og dermed skape et tryggere og mer lovlydig samfunn med økt tillitt og velferd (Blomberg, 2018; O'Brien, 2017). Til tross for sterk kritikk hva angår menneskerettslige forhold, må det samtidig erkjennes at kinesiske myndigheter de siste tiårene har lykket sterkt i å oppnå bedre levevilkår for flere hundre millioner mennesker, samt sørget for vedvarende

økonomisk vekst. Fattigdommen i landet har gått betydelig ned, den gjennomsnittlige levealderen har økt, og stadig flere har tilgang til rent vann og grunnleggende sanitære forhold. Kina var også det landet som hadde størst fremgang med hensyn til FNs tusenårsmål (FN-sambandet, 2020; 2015). Det kan godt tenkes at SKS vil bidra til en positiv utvikling både hva angår kriminalitetsbekjempelse og bevisstgjøring rundt oppriktig og lovlydig atferd, men spørsmålet er imidlertid til hvilken pris, og hvorvidt økt vekst og velferd kan rettferdiggjøre et system hvor individuell frihet og rettigheter tilsidesettes.

4.2 Systemet som potensiell trussel mot menneskerettighetene

Til tross for at det sosiale kredittsystem fremdeles er i oppstartsfasen, er det lite tvil om at det har potensialet til å skape store omveltninger i millioner av menneskers liv. Om dette utelukkende vil være endringer til det bedre, som vil etterleve landets menneskerettslige forpliktelser, er det imidlertid grunn til å stille spørsmål ved. Kinesiske myndigheter har ved flere anledninger påpekt hvordan flere hundre millioner mennesker har blitt løftet ut av fattigdom de siste førti årene, og mener selv at dette ikke ville vært mulig uten et sterkt fokus på menneskerettigheter i landet (Brødsgaard, 2019). Men er det nødvendigvis slik at styrket økonomi og økt levestandard er en rettmessig indikator på at menneskerettighetene blir ivaretatt?

Det er uenighet om hvorvidt det sosiale kredittsystemet faktisk er ment som et nødvendig tiltak for å sikre stabilitet og velferd i det kinesiske samfunnet, eller først og fremst som et politisk middel for å sikre myndighetenes maktposisjon. Tar man et historisk tilbakeblikk på måten kommunistpartiet har styrt landet på siden de kom til makten 1949 er det imidlertid grunn til bekymring, i det minste sett ut ifra et menneskerettighetsperspektiv. Demokrati, presse- og ytringsfrihet har i stor grad vært fraværende under hele kommunistpartiets styre, og den kinesiske befolkningen har vært offer for en svært omfattende og systematisk formell sosial kontroll og overvåkning som ikke kan sammenlignes med noe annet land (Amnesty, 2019). Xi Jinping og kinesiske myndigheter har til stadighet blitt anklaget for forsøk på å bortforklare og rettferdiggjøre alvorlige brudd på menneskerettighetene, og det kan tilsynelatende virke som at verdenssamfunnet har blitt stadig tausere i sin kritikk desto mektigere landet har blitt i internasjonal sammenheng (Gjems-Onstad, 2018, s. 14, 120-121). Flere vil hevde at menneskerettighetssituasjonen i Kina har forverret seg under Xi, og

Amnesty International og Human Rights Watch rapporterer om regelmessige og omfattende menneskerettighetsbrudd som blir begått i landet. Det sosiale kredittsystem introduserer på mange måter en helt ny form for samfunnsstyring, som kan bidra både til å forsterke og akselerere en rekke forhold som kan få konsekvenser for menneskerettighetssituasjonen i landet.

Da Freedom House nylig utgav sin årlige rapport om Kina kom det tydelig frem at sivile og politiske rettigheter i landet blir stadig svakere. Kina fikk en samlet score på 10/100 i vurderingen av hvor fritt landet er, i motsetning til 15/100 i 2017 (Freedom House, 2020). I rapporten påpekes det blant annet at kinesiske myndigheter tar stadig strammere grep om byråkratiet, mediene, universiteter, nettaktivitet, bedrifter, religiøse grupper og ulike samfunnsorganisasjoner, i tillegg til å undergrave en allerede svak rettsstat (Freedom House, 2020). Dette er spesielt bekymringsverdig sett i lys av at Xi i 2018 fikk fjernet den grunnlovsfestede tidsbegrensningen for presidentembetet på to fem-års perioder, og dermed tillates å samle stadig større makt om egne hender (Hansen, 2018, s. 100). Dette kan vitne om at landet beveger seg stadig lenger bort fra moderne demokratiseringsprinsipper, noe de senere års demonstrasjoner i Hong Kong også bærer preg av, hvor det nylig ble innført en ny sikkerhetslov som trosser Hong Kongs autonomi ved å tillate kinesiske myndigheter å gripe direkte inn ved demonstrasjoner, samt forby opprør, forræderi og løsrivelsesaktivitet (Sollien, 2020). Det er i en slik henseende naturlig å stille spørsmål ved hvordan SKS kan virke forsterkende på en slik utvikling, og i hvilken grad systemet vil kunne bidra til å ytterligere svekke demokratiske prosesser, politisk deltakelse og ytringsfrihet, både i Kina og andre områder hvor kinesiske myndigheter tillates en autoritær stemme.

Nye teknologiske muligheter og realiseringen av SKS har de siste par årene resultert i en voldsom opptrapping av statlig overvåkning i Kina, både fysisk og på nett, som i stor grad hemmer både ytringsfrihet og privatlivets rett. At all nettaktivitet, apper og sosiale medier overvåkes i stadig større grad og på mer sofistikert vis, i takt med at landets overvåkningskameraer får stadig større spennvidde og mer avanserte spesifikasjoner, påvirker enkeltmenneskets grunnleggende friheter og rettigheter i betydelig grad (Freedom House, 2020). Man har også sett eksempler på hvordan systemet kan benyttes til formål som svekker lov og rett. Under mitt studieopphold ved Fudan University var det ikke uvanlig at auditoriene hadde et titalls overvåkningskameraer, og vi fikk tidlig beskjed om at man i Kina måtte utvise forsiktighet med hva man diskuterte i det offentlige rom. De siste par årene skal det ha skjedd

en massiv intensivering i overvåkningen av individer, og Human Rights Watch rapporterer blant annet om at det i noen byer er tatt i bruk overvåkningskameraer som gjenkjenner ansiktsuttrykk på skoler for å observere studentenes oppmerksomhet, mens det i andre byer rapporteres om obligatorisk bruk av GPS-klokker for arbeidere for å kunne måle hvor effektivt de utfører arbeidet (Human Rights Watch, 2020). Dersom det skulle vise seg at implementeringen av SKS blir benyttet til videreutvikling av slike formål, er naturligvis dette alarmerende. Selve konseptet med at personsensitive opplysninger skal kunne overvåkes og være tilgjengelig for myndighetene til enhver tid, må sies å være høyst problematisk sett ut ifra et menneskerettighetsperspektiv.

Trivium China belyser i sin omfattende rapport hvordan SKS har potensialet til å kunne misbrukes med hensyn til politisk overvåkning og forfølgelse, men understreker samtidig at det ikke foreligger noe beviselig grunn til å tro at dette er myndighetenes intensjon på nåværende tidspunkt (Trivium China, 2019). Samtidig påpeker flere farene ved at det per i dag ikke foreligger tilstrekkelig juridisk rammeverk rundt utformingen av SKS, og stiller spørsmål ved hvilken betydning et så altomfattende system vil kunne få for rettsutviklingen i Kina. Den konseptuelle arven som har bidratt til utformingen av systemet har som tidligere nevnt dype røtter i den politiske samfunnsstyringen i Kina, som tradisjonelt har fått utvikle seg fritt uavhengig av gjeldende lovverk (Blomberg, 2018). I tillegg foreligger det tydelige faresignaler når man ser hvordan samme type teknologi og systemutforming har blitt tatt i bruk i Xinjiang, med det formål å systematisk kontrollere og assimilere en hel befolkningsgruppe. Ifølge Freedom House sees nå en betydelig import av samme type overvåkningsteknologi som blir benyttet i Xinjiang i store deler av Kina, og det skal være opprettet egne algoritmer for å identifisere individer myndighetene ønsker å holde et spesielt godt øye med (Freedom House, 2019).

I Human Rights Watch sin nyeste rapport om menneskerettighetssituasjonen i Kina, varsles det om vedvarende og systematisk forfølgelse, fengsling og tortur av menneskerettighetsadvokater og aktivister som står opp mot regimet. Det er heller ikke uvanlig at deres familier blir offer for omfattende restriksjoner og trakassering. Det samme gjelder i stor grad for journalister og andre som jobber for å fremme menneskerettigheter i landet, eller ytrer kritikk mot myndighetene på en måte som oppfattes som en trussel mot autokratiet (Human Rights Watch, 2019). Videre anses flere av landets etniske minoriteter som en potensiell trussel av kinesiske myndigheter. Til tross for at religionsfrihet er stadfestet

i grunnloven av 1982 gjelder dette kun dem som anerkjenner kommunistpartiets overherredømme, og dermed ikke utgjør noe trussel mot partiet eller landets politiske stabilitet (Hansen & Thøgersen, 2013, s. 221-223). Ikke bare kan det tenkes at det sosiale kredittsystem vil kunne bidra til å akselerere og effektivisere overvåkning, forfølgelse og fengsling av regimekritikere, politiske motstandere, etniske minoriteter og andre grupper som anses som en potensiell trussel, men en slik systematisk overvåkning og undertrykkelse av grunnleggende friheter vil potensielt kunne få omfattende og alvorlig samfunnsmessige ringvirkninger. Ikke bare kan systemet i seg selv bidra til selvsensur og atferdsendring, samt økt polarisering og likegyldighet, men det kan også være til hinder for viktig informasjonsformidling både på individ og samfunnsnivå. Et nylig eksempel er historien om den kinesiske legen Li Wenliang, som i desember 2019 forsøkte å advare sine kolleger om utbruddet av Covid-19. I stedet ble han raskt oppsøkt av politiet og tvunget til taushet, og måtte erkjenne seg skyldig i «ryktespredning» og «alvorlig forstyrrelse av den sosiale orden» (Bociurkiw, 2020). Li døde selv av viruset i februar, 34 år gammel. Faren er at SKS kan bidra ytterligere til å tie alle ytringer og meninger som ikke samsvarer fullstendig med partiets politikk, og dermed skape et samfunn hvor folk ikke tør å stille kritiske spørsmål eller engasjere seg i viktige samfunnspolitiske tema.

I september 2013 erklærte kinesisk høyesterett at man risikerer opptil 3 års fengsel for å poste innlegg som kan bidra til ryktespredning og uro, dersom innlegget blir sett av mer enn fem tusen personer, eller delt mer enn fem hundre ganger. Det samme gjelder innlegg som oppfordrer til protester eller «etnisk uro» (Qiang, 2019, s. 53). Dette til tross for at presse- og ytringsfrihet er nedfelt i § 35 i den kinesiske grunnloven, mens § 41 gir rett til å kritisere og fremme forslag om forbedring av statlige forhold, samt protestere dersom lovbrudd eller forsømmelser blir begått. Det finnes imidlertid strenge forbehold om at folkets friheter og rettigheter ikke kan utøves på en måte som står i fare for å krenke statens, samfunnets eller kollektivets interesser (Amnesty, 2010). Spørsmålet med hensyn til SKS er hvem som skal ha ansvaret for å bedømme hva som er å anse som pålitelig/upålitelig atferd, samt hvilke rettslige konsekvenser overtredelser vil kunne få, og hvordan rettsikkerheten skal kunne ivaretas i en slik prosess.

Videre stilles det spørsmål ved hvorvidt det foreligger gode nok byråkratiske systemer med hensyn til å gjennomføre et samfunnsprosjekt av slike dimensjoner, og om systemet tar tilstrekkelig hensyn til menneskelige forhold som demografi, helse, livssituasjon m.m., for å

sikre at det ikke rammer urettferdig. I verste fall risikerer man et system som heller bidrar til å øke ulikhet, korrupsjon og polarisering, fremfor å bekjempe slike problemer. Men hensyn til menneskerettighetene kan det tenkes at systemet kan ramme samfunnets svakstilte og sårbare spesielt hard, da det av ulike årsaker kan være vanskeligere for de som allerede har lite å etterleve «kravene» som stilles, og dermed resultere i en ond sirkel hvis man først trår feil en gang.

5.0 Konklusjon

Omfanget av masseovervåkingen i Kina mangler sidestykke i moderne historie, og det sosiale kredittsystem antas å være tidenes mest avanserte verktøy for overvåkning og sosial kontroll når det er fullstendig implementert. Menneskerettigheter har til stadighet vært et betent tema for Kinas kommunistiske styre, og befolkningen har vært nødt til å innrette seg etter en samfunnsordning hvor kollektive rettigheter står over individuelle rettigheter. Vi har sett hvordan konfusianistiske tradisjoner og kinesisk kultur og verdensbilde åpner for større aksept hva angår statlig innblanding og overvåkning, så lenge staten på sin side sørger for stabilitet og vekst. Det er imidlertid viktig å ha i mente at den kinesiske befolkningen aldri har hatt stort annet valg, da landet har vært underlagt et autoritært autokrati helt siden kommunistene kom til makten, hvor all politisk motstand har blitt møtt med systematisk undertrykkelse. Med bakgrunn i kommunistpartiets forhistorie, hvor det har blitt mobilisert enorme ressurser i å kontrollere og tie enhver ytring som anses som en politisk trussel, er det fra et menneskerettslig perspektiv grunn til bekymring hva angår implementeringen av den type omfattende informasjonsinnhenting og elektronisk overvåkning som SKS representerer. Ikke bare mangler det nødvendig transparens med hensyn til informasjonsinnhenting og hvordan den enkeltes «borgerscore» konstrueres, men det foreligger per i dag heller ingen juridisk rammeverk og tilstrekkelig rettsikkerhet for å kunne bære et slikt inngripende system. Uten et fastsatt regelverk og nødvendig lovgivning i forbindelse med implementeringen av SKS, og med en rettstat hvor myndighetene i mange tilfeller står over lovverket, er faren stor for at menneskerettighetene vil svekkes under systemet. Flere av overvåkningspraksisene som tas i bruk i SKS er i direkte strid med gjeldende kinesisk lovverk, men det finnes imidlertid ingen uavhengig organ som kan utfordre myndighetenes autoritet. Systemet bryter med grunnleggende rett til privatliv og ytringsfrihet, og vil kunne få direkte konsekvenser med hensyn til organisasjonsfrihet, bevegelsesfrihet og politisk deltakelse. Med bakgrunn i dagens situasjon i Xinjiang er det også grunn til bekymring for at systemet kan benyttes til formål som virker undertrykkende og krenkende på utsatte grupper i landet, som av myndighetene anses som en potensiell trussel. Selv om man kan forstå at det kreves en viss autoritet for å opprettholde fred og stabilitet i et land av slike dimensjoner, og en vestlig demokratisk samfunnsmodell ikke nødvendigvis er løsningen for alle land, vil imidlertid SKS kunne medføre så store menneskerettslige- og samfunnssosiale konsekvenser at det vekker grunn til

bekymring for den videre utviklingen, både i Kina og internasjonalt, dersom man først tillater et slikt system spillerom.

”For til syvende og sist er det en meget stor ting å være menneske” - Jens Bjørneboe

Litteraturliste

Ahmed, S. (2017, 24. januar). Cashless Society, Cached Data. Security Considerations for a Chinese Social Credit System. Hentet fra:

<https://citizenlab.ca/2017/01/cashless-society-cached-data-security-considerations-chinese-social-credit-system/>

Amnesty International. (2019). Amnesty International report 2018/19: The state of the world's human rights. Hentet fra:

<https://www.amnesty.org/en/countries/asia-and-the-pacific/china/report-china/>

Amnesty International. (2010, 7. november). Kinas tvetydige grunnlov. Hentet fra:

<https://amnesty.no/kinas-tvetydige-grunnlov>

Amnesty International. (2019). 5 fakta om Kinas menneskerettighetsbrudd. Hentet fra:

<https://amnesty.no/kina-og-menneskerettighetene>

Bakke, C. F. (2008). Menneskerettighetsdiskurs i Kina: Påvirkning gjennom dialog og samarbeid. *Internasjonal Politikk*, 66, 667-680.

Balaban, D. (2018, 9. november). An insight into China's social credit system. *Irish tech news*. Hentet fra:

<https://irishtechnews.ie/an-insight-into-chinas-social-credit-system/>

Bekkevold, J. I. (2018). Xi Jinping og Kinas utenrikspolitiske ambisjoner. *Internasjonal Politikk*, 76, 259-268. <https://doi.org/10.23865/intpol.v76.1353>

Bekkevold, J. I., & Hjellum, T. (1997). Politikk og samfunn. Christophersen, Mona (red). "Oljen" som smører det kinesiske samfunnsmaskineriet. (s. 85-97). Oslo: Tano Aschehoug.

Blomberg, M. (2018). *The social credit system and China's rule of law*. University of Cologne. Hentet fra:

<https://www.researchgate.net/publication/334896053>

Botsman, R. (2017, 21. oktober). Big data meets big brother as China moves to rate its citizens. *Wired*. Hentet fra:
<https://www.wired.co.uk/article/chinese-government-social-credit-score-privacy-invasion>

Brown, K. (2017). *Xi Jinping og det nye Kina. Supermakten som utfordrer verden*. Oslo: Front Forlag.

Brødsgaard, K. E. (2019). *Kina i moderne tid. Samfund, økonomi og politik*. København: Hans Reitzels Forlag.

Buckley, C., & Mozur, P. (2019, 22. mai). How China uses high-tech surveillance to subdue minorities. *The New York Times*. Hentet fra:
<https://www.nytimes.com/2019/05/22/world/asia/china-surveillance-xinjiang.html>

Byler, D. (2019, 11. april). China's hi-tech war on its Muslim minority. *The Guardian*. Hentet fra:
<https://www.theguardian.com/news/2019/apr/11/china-hi-tech-war-on-muslim-minority-xinjiang-ughurs-surveillance-face-recognition>

Chen, Y. & Cheung, A. S. Y. (2017). The transparent self under Big Data profiling: Privacy and Chinese legislation on The Social Credit System. *The Journal of Comparative Law*, 12, 2, 356-378. DOI:10.2139/SSRN.2992537

China Internet Watch. (2019, 9. april). China internet users snapshot 2019. Hentet fra:
<https://www.chinainternetwatch.com/29010/china-internet-users-snapshot/>

Chorzempa, M., Triolo, P. & Sacks, S. (2018, juni). China's social credit system: A mark of progress or a threat to privacy? Hentet fra:
<https://piie.com/system/files/documents/pb18-14.pdf>

Chuncheng, L. (2019). Multiple social credit systems in China. *Economic Sociology: The European Electronic Newsletter*, 21 (1): 22-32. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3423057>

CQ Researcher. (1968, 7. august). China under Mao. Hentet fra:

<http://library.cqpress.com/cqresearcher/document.php?id=cqresre1968080700>

Creemers, R. (2015, 25. april). Planning outline for the construction of a social credit system (2014-2020). Hentet fra:

<https://chinacopyrightandmedia.wordpress.com/2014/06/14/planning-outline-for-the-construction-of-a-social-credit-system-2014-2020/>

Creemers, R. (2018). *China's social credit system: An evolving practice of control*. University of Leiden. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3175792>

Dai, X. (2018). *Toward a reputation state: The social credit system project of China*. Ocean University of China. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3193577>

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Economy, E. C. (2018, 29. juni). The great firewall of China: Xi Jinping's internet shutdown. *The Guardian*. Hentet fra:

<https://www.theguardian.com/news/2018/jun/29/the-great-firewall-of-china-xi-jinpings-internet-shutdown>

Ekeløve-Slydal, G. (2014). *Menneskerettigheter en innføring*. (5. utg.). Oslo: Humanist forlag.

FN-sambandet. (2020). Statistikk - Kina. Hentet fra:

<https://www.fn.no/Statistikk?country=263#group-by-letter>

FN-sambandet. (2019, 23. januar). FNs historie. Hentet fra:

<https://www.fn.no/Om-FN/FNs-historie>

FN-sambandet. (2019) Menneskerettigheter. Hentet fra:

<https://www.fn.no/tema/menneskerettigheter/Menneskerettigheter>

FN-sambandet. (2018, 6. desember). FN-pakten. Hentet fra:

<https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/FN-pakten>

FN-sambandet. (2018, 3. oktober). Kina. Hentet fra:

<https://www.fn.no/Land/Kina>

FN-sambandet. (2018, 10. januar). FNs verdenserklæring om menneskerettigheter. Hentet fra:

<https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Menneskerettigheter/FNs-verdenserklæring-om-menneskerettigheter>

FN-sambandet. (2015, 10. februar). Tusenårsårene og veien videre. Hentet fra:

<https://www.fn.no/Nyheter/Tusenarsmaalene-og-veien-videre>

Freedom House. (2020). Freedom in the world 2020 China. Hentet fra:

<https://freedomhouse.org/country/china/freedom-world/2020>

Færøvik, T. (2020). *Kina på 200 sider*. (1. utg.). Oslo: Kagge Forlag.

Gjems-Onstad, O. (2018). *Menneskerettigheter. En verden uten helvete* (1. utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Goldkorn, J. (2012, 2. august). The Internet. Hentet fra:

<https://www.thechinastory.org/keyword/the-internet/>

Grut, S. (2017, 5. januar). Kina endrer internett slik du kjenner det. *NRKbeta*. Hentet fra:

<https://nrkbeta.no/2017/01/05/kina-endrer-internett-slik-du-kjenner-det/>

Hansen, M. H., & Thøgersen, S. (2013). *Kina. Stat, samfunn og individ* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Hansen, M. H., Thøgersen, S., & Wellens, K. (2018). *Kina. Stat, samfunn og individ* (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Hoffman, S. (2017). Managing the State: Social Credit, Surveillance and the CCP's plan for China. *China Brief*, 17, 11. Hentet fra:

<https://jamestown.org/program/managing-the-state-social-credit-surveillance-and-the-ccps-plan-for-china/>

HRIC. (2014). UN Treaty bodies and China. Hentet fra:

<https://www.hrichina.org/en/un-treaty-bodies-and-china>

Human Rights Watch. (2020). World Report China, Events of 2019. Hentet fra:

<https://www.hrw.org/world-report/2020/country-chapters/china-and-tibet#eaa21f>

Human Rights Watch. (2019). World Report China, Events of 2018. Hentet fra:

<https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/china-and-tibet>

Human Rights Watch. (2019, 1. mai). China's algorithms of repression - reverse engineering a Xinjiang police mass surveillance app. Hentet fra:

<https://www.hrw.org/report/2019/05/01/chinas-algorithms-repression/reverse-engineering-xinjiang-police-mass>

Human Rights Watch. (2018, 26. februar). China: Big data fuels crackdown in minority region. Hentet fra:

<https://www.hrw.org/news/2018/02/26/china-big-data-fuels-crackdown-minority-region>

Høstmælingen, N. (2012). *Internasjonale menneskerettigheter* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Knight, A. (2018, 30. oktober). Credit: The god of China's big data era. Hentet fra:

https://www.ecfr.eu/article/commentary_credit_the_god_of_chinas_big_data_era

Kobie, N. (2019, 21. januar). The complicated truth about China's social credit system.

Wired. Hentet fra:

<https://www.wired.co.uk/article/china-social-credit-system-explained>

Kristoffersen, H. (2010). *Det nye Kina - Kinesisk handel, kultur og politikk* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Lanteigne, M. (2015). Hva skjer i Kina under Xi Jinping? *NUPI Norsk Utenrikspolitisk Institutt*, 7, kap. 1-7. Hentet fra:

<https://www.nupi.no/nupi/Publikasjoner/Innsikt-og-kommentar/Hvor-hender-det/HHD-2015/Hva-skjer-i-Kina-under-Xi-Jinping>

Lanteigne, M. (2015). Kina taler med mer kraftfull stemme. *NUPI Norsk Utenrikspolitiske Institutt*, 8, kap. 1-8. Hentet fra:

<https://www.nupi.no/nupi/Publikasjoner/Innsikt-og-kommentar/Hvor-hender-det/HHD-2015/Kina-taler-med-mer-kraftfull-stemme>

Lau, M. (2017, 10. juli). How China buys the silence of the world's human rights critics. *South China Morning Post*. Hentet fra:

<https://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/2101795/how-china-buys-silence-worlds-human-rights-critics>

Little, A. (2019, 21. januar). Into the black mirror: The truth behind China's social credit system. *RADII*. Hentet fra:

<https://radiichina.com/into-the-black-mirror-the-truth-behind-chinas-social-credit-system/>

Maizland, L. (2020, 30. juni). China's Repression of Uighurs in Xinjiang. Hentet fra:

<https://www.cfr.org/backgrounders/chinas-repression-uighurs-xinjiang>

NRK. (2018, 20. mars). Kun sosialisme kan redde Kina. *NRK*. Hentet fra:

https://www.nrk.no/nyheter/xi_-_kun-sosialisme-kan-redde-kina-1.13970517

O'Brien, E. (2017, 7. august). Cracking down on China's dangerous fake food sector.

Independent. Hentet fra:

<https://www.independent.co.uk/news/world/asia/china-fake-food-sector-unlicensed-products-knock-offs-supply-chain-contamination-public-health-a7880341.html>

Ohlberg, M., Ahmed, S. & Lang, B. (2017, 12. desember). Central planning, local experiments. The complex implementation of China's Social Credit System. Hentet fra:

https://www.merics.org/sites/default/files/2017-12/171212_China_Monitor_43_Social_Credit_System_Implementation.pdf

Qiang, X. (2019). The road to digital unfreedom: President Xi's surveillance state. *Journal of Democracy*, 30, 53-67. Hentet fra:

<https://www.journalofdemocracy.org/articles/the-road-to-digital-unfreedom-president-xis-surveillance-state/>

Raphael, R., & Xi, L. (2019, 23. januar). Discipline and punishment: The birth of China's social-credit system. Hentet fra:

<https://www.thenation.com/article/china-social-credit-system/>

Ringen, S. (2017). *Det perfekte diktatur*. Oslo: Spartacus Forlag AS.

Ringen, S. (2016, 9. mai). Advarsel: Kina blir ideologisk. *Aftenposten*. Hentet fra:

<https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/gP7JL/advarsel-kina-blir-ideologisk-steinringen-professor-i-statsvitens>

Síthigh, D. M. & Siems, M. (2019). *The Chinese social credit system. A model for other countries?* European University Institute. <https://doi.org/10.1111/1468-2230.12462>

Smukkestad, O. (2008). *Utvikling eller avvikling? En innføring i økonomisk og politisk utviklingsteori*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Sollien, T. (2020, 2. juni). Nye demonstrasjoner – er Hong Kong en del av Kina nå? *Aftenposten*. Hentet fra:

<https://www.aftenposten.no/verden/i/70e1Oo/nye-demonstrasjoner-er-hongkong-en-del-av-kina-naa>

Sollien, T. (2018, 17. april). Velstandsøkning på ryggen til migrantarbeidere. *Aftenposten*. Hentet fra:

<https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/ngOEzd/velstandsoekning-paa-ryggen-til-migrantarbeiderne-therese-sollien>

Tjora, A. (2018). Sosial kontroll. *Store norske leksikon*. Hentet fra:

https://snl.no/sosial_kontroll

Triandis, H. C. (2001). Individualism - collectivism and personality. *Journal of personality*, 69, 908-924. Hentet fra:

http://130.18.86.27/faculty/warkentin/SecurityPapers/Merrill/Triandis2001_JOP69_6_Allocentrism.pdf

Trivium China. (2019, 23. september). Understanding China's Social Credit System. A big-picture look at social credit as it applies to citizens, businesses and government. Hentet fra:

<http://socialcredit.triviumchina.com/wp-content/uploads/2019/09/Understanding-Chinas-Social-Credit-System-Trivium-China-20190923.pdf>

Tønnessen, M. (2018). Befolkningspolitikk. *Store norske leksikon*. Hentet fra:

<https://snl.no/befolkningspolitikk>

Ugelvik, T. (2019). *Sosial kontroll*. Oslo: Universitetsforlaget.

United Nations Development Programme. (2015, 17. februar). China's success on Millennium Development Goals provides an example for others to follow for the post-2015 development agenda, says new UNDP report. Hentet fra:

<https://www.undp.org/content/undp/en/home/presscenter/articles/2015/02/17/china-s-success-on-millennium-development-goals-provides-an-example-for-others-to-follow-for-the-post-2015-development-agenda-says-new-undp-report0.html>

United Nation Human Rights Council. (2019). List of past members of the Human Rights Council. Hentet fra:

<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Pages/PastMembers.aspx>

Wang, X. (2019, 17. desember). Hundreds of Chinese citizens told me what they thought about the controversial social credit system. *The conversation (UK)*. Hentet fra:

<https://theconversation.com/hundreds-of-chinese-citizens-told-me-what-they-thought-about-the-controversial-social-credit-system-127467>

Xie, E. (2019, 1. desember). China launches facial recognition for mobile phone users. *South China Morning Post*. Hentet fra:

<https://www.scmp.com/news/china/politics/article/3040134/china-launches-facial-recognition-mobile-phone-users>

Xinyuan, W. (2019, 17. desember). Hundreds of Chinese citizens told me what they thought about the controversial social credit system. *The conversation*. Hentet fra:

<https://theconversation.com/hundreds-of-chinese-citizens-told-me-what-they-thought-about-the-controversial-social-credit-system-127467>

Xu, J., & Liu, J. (2015). *Crime and Punishment in China*. University of Macau. DOI: 10.1002/9781118519639.wbecpx173

Yashee. (2019, 25. november) Explained: Why has China put Uighur Muslims in camps, and what happens inside? *The Indian Express*. Hentet fra:

<https://indianexpress.com/article/explained/uighur-muslims-detention-camps-china-leaked-documents-nyt-6125674/>

Zhou, C., & Xiao, B. (2020, 2. januar). China's Social Credit System is pegged to be fully operational by 2020 - but what will it look like? *ABC News*. Hentet fra:

<https://www.abc.net.au/news/2020-01-02/china-social-credit-system-operational-by-2020/11764740>